

CHRIS WERNHAM – ŠKOTSKA RAZISKOVALKA IN SPODBUJEVALKA LJUBITELJSKE ZNANOSTI

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

CHRIS WERNHAM je doktorirala iz ornitologije na Univerzi v Stirlingu (1993). Danes je po mnogih izkušnjah v naravovarstveni politiki in raziskavah strateška vodja Britanske fundacije za ornitologijo (BTO), ki skupaj z raziskovalno ekipo spremlja stanje ptic na Škotskem.

foto: Ronald MacLean

Chris sem spoznala na delavnici o ujedah in sovah v Španiji. Kljub temu, da je v življenju dosegla zavidljive uspehe, me je navdušila s svojo iskreno preprostostjo, prijaznostjo in za Škotinjo zelo razločno in počasno izgovorjavo (ki smo ji lahko sledili celo tujci). Chris Wernham je strateška vodja Britanske fundacije za ornitologijo (BTO – British Trust for Ornithology), ki zagotavlja nadzor nad raziskovalnimi programi in dejavnostmi pisarn na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem. Odkar se je pridružila fundaciji leta 1996, je sodelovala pri številnih usmerjenih naravovarstvenih politikah in raziskavah, mirila konflikte, ki so nastali pri ribičih zaradi ribojedih ptic, delala na populacijski dinamiki kanadskih gosi, demografiji in upravljanju populacije mestnih galebov, raziskovala vpliv ujed in sov na prostoživeče živali itd. Je tudi glavna pobudnica za spremljanje ujed in sov na Škotskem. Chris in njena raziskovalna ekipa v BTO odgovorno povečujeta pokritost monitoringa oz. spremljanja stanja ptic na Škotskem in si prizadevata povečati bazo članov, prostovoljcev in financerjev na Škotskem.

Chris, nam lahko poveste, kdaj so vas začele zanimati ptice?

Ptice me zanimajo že zelo dolgo. V resnici ne vem, od kod to zanimanje, ker se moja starša za naravo nista prav posebno zanimala. Moja babica je bila iz Švice in je kot mlada ženska delala v gorah Škotske, zato so morda name naredile vtis njene zgodbe. Kot edina deklica med otroki sem imela prepoved iti sama na teren in opazovati ptice, zato sem se s pomočjo očetovega daljnogleda skozi okno svoje spalnice naučila opazovati in prepoznavati številne vrste. Nisem pa se mogla zelo dobro naučiti njihovih pesmi in klicev, dokler na univerzi nisem spoznala nekaj podobno mislečih prijateljev in začela redno hoditi opazovat ptice z njimi. Že od malih nog sem rada raziskovala nevretenčarje na vrtu - označevala sem mravlje, da bi videla, kako se premikajo, gojila gosenice in paglavce v svoji spalnici ter pazila na poškodovane ptice, dokler si niso opomogle.

Za doktorat ste delali raziskavo o mormonih in morskih pticah. Kateri so glavni vidiki ohranjanja morskih ptic v Veliki Britaniji?

Doktorirati na področju ekologije in energetike mormonov je bila izjemna priložnost. Kar pet gnezditvenih sezon sem z morskimi pticami živela na majhnem škotskem otoku. Škotska ima čudovito in mednarodno pomembno populacijo morskih ptic. Nedavno poročilo, v katerem je sodeloval tudi BTO, je razkrilo, da se je splošni skupni populacijski

indeks škotskih morskih ptic od sredine osemdesetih zmanjšal za 38 %. Toda v tej številki se skriva veliko – nekatere vrste so si v zadnjih desetletjih opomogle (kot recimo mormoni na vzhodni obali Škotske), na druge pa so zaradi zmanjšane količine hrane zelo vplivali prekomerni ribolov in podnebne spremembe. Poleg tega so si opomogle tudi populacije nekaterih pelagičnih in pridnenih vrst rib. To je bilo pozitivno za morski ekosistem, vendar je verjetno prispevalo k nekaterim populacijskim upadom morskih vrst ptic, saj so te plenilske ribe z njimi tekmovala za hrano.

Zaposleni ste kot izvršna direktorica BTO Škotske. Kateri so glavni cilji fundacije? Kako je BTO organiziran lokalno?

Izjemno sem privilegirana, da sem v organizaciji več kot 20 let delala v najrazličnejših vlogah. BTO skrbi za znanstvene raziskave ptic, njihovih življenjskih okolij in dejavnikov, ki vplivajo na njihovo populacijo. Posebej smo znani po vodenju (v partnerstvu) dolgoročnih shem spremljanja

MORMONI (*Fratercula arctica*), ikonične škotske ptice, na otoku May na Škotskem
foto: **Chris Wernham**

stanja, ki ocenjujejo spremembe v številu ptic in demografiji, podatkih, na katerih temeljita naravovarstvena politika in praksa v Veliki Britaniji. Za to dolgoročno spremljanje v veliki meri skrbijo visoko usposobljeni in predani prostovoljci kot del skrbno zasnovanih, standardiziranih popisnih programov (dobro strukturirana ljubiteljska znanost). Naš cilj je, da v svoje raziskovalno delo vključimo čim več ljudi in jim s sodelovanjem v raziskavah in popisih pomagamo izboljšati znanje, povečati njihov užitek ob tem, zagotoviti dobro počutje in strast do ptic. Zelo si prizadevamo s pridobljenimi informacijami tudi povečati družbeni vpliv, pri čemer zagotavljamo, da se informacije učinkovito širijo in v kar največji meri uporabljajo pri sprejemanju okoljskih odločitev. BTO ima sedež v Angliji, pisarne, ki jih vodim, so na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem, ob tem pa imamo še regionalno mrežo prostovoljnih koordinatorjev, ki odlično skrbijo za naše podpornike na lokalni ravni.

V Veliki Britaniji imate veliko organizacij, specializiranih za ptice in njihovo ohranjanje: BTO, RSPB, BirdLife ... Kako sodelujete in si delite delo?

BTO je nenavadna nevladna organizacija, saj je na nek način bolj podobna znanstvenemu inštitutu. Nismo zagovorniška organizacija in ne upravljamo z naravnimi rezervati (z izjemo nekaterih mokrišč okoli našega sedeža). Osredotočeni smo na izvajanje neodvisnih in strogo objektivnih raziskav, ki jih lahko drugi uporabljajo pri političnih in zagovorniških vlogah (na primer RSPB) za odločanje in kampanjo. Tako se lahko dobro dopolnjujemo. Na Škotskem tesno sodelujemo s Klubom škotskih ornitologov, ki ima mrežo podružnic po vsej državi in nam daje veliko podporo pri iskanju in usposabljanju prostovoljcev za pomoč pri razisko-

Chris s svojim sinom Craigom na Ben Chonzieju, vzhodnem visokogorskem območju Škotske

foto: **John Calladine**

valnem delu. Večji del našega dela je osredotočen v Veliki Britaniji. Kolikor pa nam omogočajo finančna sredstva, skušamo pomagati tudi pri usposabljanju kadra in izmenjavi znanja v tujini. Zato sem si tako zelo želela vključiti v Evropsko pobudo za biomonitoring ujed in sov, akcijo EU COST, ki je pomagala pri snovanju evropskega monitoringa ujed in sov ter onesnažil v njih (glej <https://erbfacility.eu/>).

Chris je s svojo ekipo razvila shemo za spremljanje stanja škotskih sov in ujed. Na sliki je **RJAVI ŠKARNIK** (*Milvus milvus*).

foto: **John Harding** (BTO Images Library)

Chris (na desni) s skupino raziskovalcev Evropske pobude za biomonitoring ujed in sov, akcija EU COST, Slovenija, september 2019

foto: Enej Vrezec

Zadnja leta ste dejavni tudi pri ohranjanju ujed in sov. Zakaj ravno ujede in sove ter kateri so glavni izzivi pri njihovem ohranjanju?

Nisem strokovnjak za ujede in sove! Vanje sem se zapletla iz dveh razlogov. Prvič, zelo rada se potikam po oddaljenih gorskih okoljih na Škotskem in sem zato vzljubila vse posebne vrste, ki jih videvam tam (vključno z ujedami in sovami). Drugič, čeprav na Škotskem že desetletja dobro spremljamo številne redkejšje vrste ujed, ni bilo osrednje sheme, ki bi te podatke lahko najbolje izkoristila za namene ohranjanja, nekaterih bolj razširjenih vrst pa ni bilo mogoče spremljati tako učinkovito. Tako sem se vključila v razvoj sheme za spremljanje stanja škotskih sov in ujed, za katero BTO zdaj zaposluje koordinatorske in skupaj z osmimi drugimi partnerji vodi vodenje operativnih zadev. Organizirali smo tudi Škotsko študijsko skupino za ujede in sove, katere člani na terenu zbirajo večino podatkov. V nekaterih delih Velike Britanije (zlasti na nekaterih območjih, kjer streljajo divjad) je varstvo še vedno problematično zaradi nezakonitega lova ujed in sov. Populacije številnih vrst so si zdaj opomogle po nekdanjem nezakonitem lovu in učinkih pesticidov, kot je DDT. Žal so te večje populacije plenilcev v nasprotju s človeškimi ekonomskimi interesi ali pa plenijo druge varovane vrste, kar vodi v dileme glede njihovega varstva s strani političnih odločevalcev! Ljudje, ki se ukvarjajo z ujedami in sovami, so lahko zelo osredotočeni in strastni, kar je že samo po sebi lahko izziv, ko jih spodbujamo, da za hipec pozabijo na svoje ozko področje in sodelujejo pri širši pobudi ohranjanja ujed in sov!

BTO in Velika Britanija sta znana po velikem številu prostovoljcev, ki sodelujejo pri naravovarstvenih projektih. Kako usposabljate ljudi za posebne cilje ohranjanja narave?

Večina tovrstnih aktivnosti, ki jih je opravil BTO, se nanaša na usposabljanje in podporo prostovoljcev, da se vključijo v dolgoročno spremljanje stanja

vrst ptic in raziskovalno delo. Ponujamo nekaj formalnih tečajev usposabljanja za prepoznavanje ptic (po videzu in zvoku) in tehnik popisovanja ptic pod vodstvom osebja BTO. Ponujamo pa tudi usposabljanje našim "super-prostovoljnimi" koordinatorskim, tako da bodo bolj samozavestni pri vodenju lastnih izobraževalnih programov in podpiranju lokalnih prostovoljcev. Velika Britanija ima veliko srečo, da ima razumno razpoložljiva sredstva za podporo dolgoročnemu monitoringu in usposabljanju kadra v primerjavi z mnogimi deli celinske Evrope ter tudi dobro razvito kulturo ljubiteljske znanosti. Kljub temu je še vedno veliko izzivov pri doseganju pokritosti monitoringa, zlasti na Škotskem, v Walesu in na Severnem Irskem, ki sestavljajo skoraj 50 % kopenske površine Velike Britanije, vendar imajo manj kot 20 % človeške populacije. V teh delih države imamo nekaj odmaknjenih območij z zahtevnimi vremenskimi razmerami, kjer so razmere politično občutljive, kar povzroča težave pri novačenju prostovoljcev. Vendar s skrbnim načrtovanjem popisov in zagotavljanjem velike podpore prostovoljcem lepo napredujemo. V veliko zadovoljstvo nam je, ko vidimo predanost prostovoljcev za popise kot tudi za ohranjanje ptic!

Večkrat ste obiskali Slovenijo. Kakšna se vam zdita varstvo ptic in ornitologija v Sloveniji?

Da, še vedno se vračam v Slovenijo, ker imam rada vašo pokrajino in prostoživeče živali. Tako ogromna raznolikost na majhnem območju in priložnost, da vidim veliko različnih vrst ptic pa tudi vrhunskih sesalskih plenilcev, ki jih v Veliki Britaniji tako primanjkuje. Vaši gozdovi in gore so prekrasni! Tudi vi imate čudovito podnebje, še posebej v primerjavi s Škotsko! S pomočjo mreže EU projektov sem imela priložnost spoznati ekologe iz vaše države in biti priča njihovemu zavzemanju za ohranjanje, vključno z navdihujočimi mladimi raziskovalci, ki so na začetku svoje karijerne poti. Moj vtis je, da Slovenci premorete veliko več spoštovanja in ljubezni do narave ter neokrnjenih območij kot povprečen prebivalec v Veliki Britaniji, kar je velika prednost pri ohranjanju. Pred kratkim sem izvedela več o DOPPS-u in bila izjemno navdušena nad njegovim naborom projektov in pobudami pri vključevanju prostovoljcev – zelo navdihujoče. Na zadnjem potovanju sem obiskala Škocjanski zatok – čudovit rezervat za podporo pticam sredi industrije, in kar je še posebej pomembno, kako ljudem pokazati ptice! Mimogrede – tukaj sem doslej najbolje videla malo tukalico! Prepričana sem, da se bom v Slovenijo vrnila še večkrat, in vem, da bosta ohranjanje ptic in ornitologija še naprej dobro uspevala. In naslednjič, ko pridem, zelo upam, da mi bo uspelo videti (zame mitičnega) slovenskega medveda!

Obročkanje MOČVIRSKÉ UHARICE (*Asio flammeus*) v Perthshireu

foto: Chris Wernham